

об'єднання, конвергенцію кримінально-процесуальної доктрини та правових доктрин інших юридичних наук (в тому числі, кримінального права, адміністративного права, конституційного права), передусім, в царинах: 1) вчення про злочин; 2) загальних засад, принципів, фундацій та інститутів державної безпеки та національної безпеки України, як елементів публічного права України.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88).
2. Кривоченко Л.М. / Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України : монографія / Л.М. Кривоченко. – К. : Юрінком Інтер, 2010. 120 с. – Бібліогр.: с. 115-119.
3. Лоскутов Т.О. / Щодо типів правового регулювання у кримінальному процесі / Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2015, Серія ПРАВО. Випуск 30. Том 2, С. 137-140, УДК 343.1.
4. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (Відомості
5. Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141).
6. Кримінальний Кодекс України від 05 квітня 2001 року № 2341-III.
7. (Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 25-26. ст. 131).
8. Наказ Офісу Генерального Прокурора «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» від 30.09.2021 року № 309. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0309905-21#Text>.
9. Указ Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року "Про Стратегію забезпечення державної безпеки"» / Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text>.
10. Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України" / Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n7>.
11. Національні інтереси у сфері інформаційної безпеки України / В. Я. Настюк, В. В. Белевцева // Правова інформатика. - 2014. - № 1. - С. 52-57. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pinform_2014_1_9.

УДК 343.131.5

DOI: 10.31733/17-03-2023-409-411

Гліб БАРАБАШ

викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін

Сніжана РАК

студентка ННІ права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЗАХИСНИКОМ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА

Питання застосування захисником засобів захисту під час його участі у досудовому слідстві є досить проблемним в наш час. Причиною цього, є те, що захисники не мають можливостей на законодавчому рівні у процесі збирання, фіксування отриманої інформації та подання доказів стосовно вчиненого кримінального правопорушення під час досудового розслідування.

Ці проблемні питання є досить важливими на сьогодні, оскільки діяльність захисника у досудовому слідстві та його участь у процесі збирання доказів у процесі досудового слідства, є важливим значенням у процесі реалізації такого принципу, як змагальність, та взагалі для реалізації такого процесу як захист.

В ч. 1 ст. 45 Кримінального процесуального кодексу зазначається, що «захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, особи, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення [1].

В Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначені такі права адвоката захисника як збирання інформації про подію, яка відбулась та використання

отриманих фактів як доказів під час захисту підозрюваного. Захисник має право: запитувати та одержувати відповідні документи чи їх копії від установ, підприємств та організацій, на ознайомлення з необхідною інформацією в організаціях, установах та підприємствах. Однак виключення з цього є ті документи, які охороняються законом.

З моменту допущення до участі у справі в стадії досудового розслідування захисник має право: бути присутнім під час допиту підозрюваного, причому в справах глухих, німих, сліпих і неповнолітніх його присутність обов'язкова [2, с. 209].

У КПК України висвітлено, що захисник має право бути присутнім під час провадження слідчих (розшукових) дій. При цьому, захисник не лише присутній під час проведення слідчим різних слідчих (розшукових) дій, але й бере активну участь у них: ставить питання з дозволу слідчого, заявляє клопотання щодо порядку проведення слідчої (розшукової) дії, про його доповнення, знайомиться із протоколом. Таким чином, захисник активно бере участь у слідчих (розшукових) діях і всіма законними засобами й способами прагне з'ясувати обставини, які виправдовують обвинуваченого, чи пом'якшують його відповідальність. Питання виникає з того приводу, що негласні слідчі дії проводяться зазвичай таємно й участь у них захисника проблематична [2, с. 209].

Така допомога захисника, безперечно, є позитивною. Захисник бере участь у допиті як активний і самостійний суб'єкт доказування. Він реалізує надані йому законом права і безпосередньо впливає на зміст діяльності слідчого, сприяє запобіганню обвинувального ухилу. Все це позитивні моменти, які повинні об'єктивно зацікавити слідчого в пошуку шляхів своєчасного залучення захисника до проведення допиту [3, с. 110].

Захисник також повинен слідкувати за дотриманням правил застосування технічних засобів фіксування, якщо такі використовувались під час проведення слідчих (розшукових) дій. Законодавством України захиснику надано право застосовувати технічні засоби фіксування [3, с. 111].

Однак, варто зазначити про проблемні питання участі захисника під час допиту. В цьому випадку слідчий має ширші права, аніж захисник. Пояснити це можна тим, що процес допиту підозрюваного є слідчою (розшуковою) дією і має проводитися лише слідчою особою з власного рішення чи рішення керівництва органів досудового розслідування. З цього варто зазначити, що захисник в рамках КПК України не наділений правом самостійного збирання доказів. Кодексом передбачено, що захисник може вимагати перед слідчим чи прокурором провести слідчі (розшукові) дії, одним із яких є допит, але ж обвинувачений має право відмовити захиснику у цьому.

Також, спираючись на ст. 95 КПК України варто зазначити, що сторони кримінального провадження наділені правом на отримання від учасників провадження та інших осіб пояснень, які є не джерелом доказів, лише у випадку згоди таких осіб. На перший погляд, здається, що положення вище наведеної статті стосуються і слідчого і захисника, але ж адресована вона майже тільки стороні захисту. Адже, на відміну від слідчого, захисник не має права отримувати показання, які є джерелом доказів,

На підставі ч. 1 ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» можна стверджувати, що «адвокатський запит — це письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту» [4].

На думку О. С. Старенького, «зміст ч. 1 ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» необхідно уточнити: фразу «...про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту» потрібно замінити на «про надання документів або їх копій, завірених у встановленому порядку, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту» [4, с. 164].

Отримання інформації захисником з метою збирання доказів є також проблемним питанням в процесі захисту підозрюваного. Причиною цього є нерівність прав особи захисник та слідчого. Проявляється це, насамперед, в тому, що слідчий наділений правом збирання доказів, яке реалізовується проведенням гласних і негласних слідчих (розшукових) дій. Також слідчий має право на отримання необхідних речей, висновків експертів, відповідних документів тощо, які знаходяться в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, підприємстві, організації тощо.

Також характерною ознакою нерівності сторін є також порядок збирання тих чи інших доказів, які необхідні для розслідування кримінального правопорушення, наприклад

перевагою слідчого є те, що речові докази, які виявлені в процесі проведення обшуку, огляду та інших негласних слідчих (розшукових) дій. Що ж до захисника, то він має право тільки на витребування цих доказів передбаченого процесуальним кодексом України, а також захисник наділений правом на звернення з клопотанням, яке стосується тимчасового доступу до речей та документів, які є речовими доказами.

Тобто, варто підкреслити що особа захисника є залежною від рішень інших осіб. Адже, наслідком ігнорування запиту слідчого є кримінальна відповідальність, а ігнорування запиту особи захисника може в деяких випадках стати підставою для призначення штрафу, не більше.

Хоча КПК України надає право стороні захисту отримувати від учасників кримінального провадження та інших осіб за їх згодою пояснення (ч. 8 ст. 95), а Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» уповноважує адвоката опитувати осіб за їх згодою (п. 7 ст. 20), проте отримані в такому порядку відомості не будуть доказами, оскільки пояснення не віднесені до процесуальних джерел доказів. Істотні труднощі, пов'язані з реалізацією повноваження захисника щодо опитування громадян, обумовлені, в першу чергу, відсутністю у кримінальному процесуальному законі механізму проведення такого опитування та порядку фіксації отриманих відомостей [4, с. 301].

Підсумовуючи все вище наведене, варто зазначити, що права захисника, на участь у досудовому слідстві, необхідно окремо зазначити у Кримінальному процесуальному кодексі України. Також ці права повинні бути дещо ширшими, ніж права адвоката, які висвітлені в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Кримінальний процесуальний кодекс потребує уточнення та вдосконалення деяких норм процесуального права, які висвітлюють правовий статус захисника, а також його право участі у процесі досудового слідства. Захисник має право самостійно збирати докази щодо невинуватості особи, яку він захищає. Але, в свою чергу, для того аби реалізувати своє основне завдання, захисник має зібрати достатню кількість доказів, які доведуть невинуватість особи. Але, досягнути свого головного завдання, захисник може тільки якщо коло його прав у процесі досудового слідства значно розшириться.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

2. Одинцова І. М. Право на захист на досудовому розслідуванні за новим КПК України. *Право і суспільство*. 2013. № 2. С. 207-211.

3. Климчук М. П., Андрєєва С. Г. Процесуальні особливості участі захисника у проведенні допиту підозрюваного. Актуальні питання кримінального права, процесу і криміналістики, удосконалення діяльності судової і правоохоронної систем. –Сєверодонецьк:РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2017. С.109-112.

4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=43306.

5. Старенький О. С. Адвокатський запит як засіб отримання доказів захисником у кримінальному провадженні. Актуальні проблеми удосконалення кримінального процесуального А-437 законодавства : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої до 70-річчя д. ю. н., професора Юрія Павловича Аленіна, м. Одеса, 21 квітня 2017 р. / за ред. Г. О. Улянової, І. В. Гловюк ; відп. за вип. І. В. Гловюк ; уклад. В. А. Завтур ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.» [та ін.]. — Одеса : Юридична література, 2017. С. 163-166.

6. Крушинський С. А. Проблемні аспекти збирання та подання доказів стороною захисту у кримінальному провадженні. *Університетські наукові записки*. 2017. № 63. С. 296-310.